THE HEBREW JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
THE HEBREW JOURNAL
The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
251-253 QUEEN ST. WEST Telephone Adelaide 3967-4517
Subscription Rates $6 PER YEAR $3.50 SIX MONTHS
Single Copy—3 cents
PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD.
H. Winberg, Pres. and Gen. Mgr.
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O., Toronto, Ont.
January 22nd, 1913

מעהר אויטאנאמיע פאר דאמיניאנס

אקעניג'ס רייד אדער מעשים קענען ניט קריטיקירט ווערען. אין די דאזיגע באציהונג געהט איך איבער צו די קעניגליכע פארטרעטער דאס איז די טראדיציע אין דער ענגלישער פאליטיק, כאטש קיין געזעץ איז וועגען דעם ניט פאראן.

אזוי האט זיך עס געפיהרט אלע יאהרען, ביז וואנען ביי די לעצטע קאנאדער פעדעראלע וואהלען איז געקומען אין איבערדריך אין דער דאזיגער באציהונג, ווען די „אישו" ארום לארד בינג'ס האנדלונג האט פארגענומען דעם הויפט־פלאץ, אין דער גאווערנאר־דזשענעראל איז דאך דער פארטרעטער פונ'ם קעניג. אנגעהויבען האט זיך עס מיט בינג'ן, און הייגטיגע זאך איז געקומען די נייעס פון דובלין, אירלאנד, אז אינ'ם דאמיניאנס איז שטארק קריטיקירט געווארען טימאטי הילי, דער דאמיניער גאווערנאר־דזשענעראל, ידערפאר וואס ער זאל זיך האלטן אויסגעהייריקט אז ער איז שטארק צופרידען מיט דעם, וואס די רעפובליקאנער באיקאטירען דעם פארלאמענט.

און אין שיכות מיט דעם — די קריטיק געגען דעם גאווערנאר־דזשענעראל, צוערשט אין קאנאדע, אין שפעטער אין אירלאנד, איז אויך די לעצטע נייעס וועלכע קומט פון לאנדאן, אז אין גיכען וועט פארעפענט ליכט ווערען די פלאטפארמע וואס וועט פעסטשטעלען די נייע אימפערי־אלע באציהונגען לויט וועלכע די דאמיניאנס ווילען באקומען אויטאנאמיע ניט נאר אין ריין אינערליכע פראגען, נאר אויך אין יעדער אויסלענדישע פאליטיק, וואס געהערט זיך אן מיט די פארטרעטונגען דאמיניאנס. און עס זאל הייסען אז די קאנאדער דעלעגאציע איז זעהר צופריעדען מיט דער נייער הזדנונג.

מען ווייסט נאך דערווייל זעהר ווענig איינצעלהייטען ווענען דעם, אבער אויב דאס זאל זיין דער פונדאמענט פון דער זאך, איז זיכער פאראן געגונד גרונד פאר צופריעדענהייט.

מען קען ניט בלייבען גלייכגילטיג

דער פראוויזאריש־לער קומיטעיין, אהרם וועלבען עס איז די גאנצע צייט גאנץ שטיל, הייבט זיך עגדיך אן צו ציפלאקערען, מיט'ן אפענעם אריסטריס פונ'ם געוועזענעם אמיריני דזשענעראל אלס פראהיבישאן קאנדידאט. איז נאך בולס'ער געוועזען די שפאלטונג אין די קאנסערוואטיוועי ריינען. וואס הערשט אהרום דער פראהיבישאן־פראגע, אין די ליבעראלען אין קינגסטאן שטיצען אפען ניקל'ס קאנדידאטור, פונקט ווי עס פונען עס די ליבעראלע צייטונגען איבער דער גאנצער פראווינץ.

תמיד ווען עס האנדעלט זיך וועגען דער פראהיבישאן פראגע, זע־נען טעטיג די פרויען, וועלכע ארבייטען פאר פראהיבישאן, אינ'ם יעצ־טיגען קעמפיין אבער איז אויך צוגעקומען די יונגענט, וועלכע אגיטירט צוואמען מיט די פרויען פאר די טרוקענע קאנדידאטען, און אין פיעלע פלעצער פאראייניגען זיך אפילו די ליבעראלען מיט די פראהיבישאניסטען כדי אויסצומיידען טאפעלטע קאנדידאטען.

אלע אנדערע „אישוס" זענען פארזוקט געווארען אין א זייט, מען באריהרט זיי אפילו ניט, און דער הויפט־קאמף קומט פאר ארום דעם הויפט־פראגע — זאל בלייבען אין קראפט דער א. ט. א. אדער עס זאל איינגעפיהרט ווערען רעגיערונגס־קאנטראל.

די זאך איז קלאהר, קיין נייע ארגומענטען קענען כמעט ניט צוגע־געבען ווערען, און אין פארלויף פון די קומענדע טעג, וועלען די בירגער מוזען אנטערשיידען זיי אזוי צו שטימען. עס איז א ווייטיגע פראגע פאר אונזער פראווינץ, און די פראגע דארף איינמאל פאר אלע מאל גע־שליכטעט ווערען.

און קיין אידישער בירגער אדער בירגערין קען ניט דערפארדערען צו שטעהען פון דער זייט אינ'ם וואהל־טאג. ווייל פון דער אנטערשיידונג פון דער פראגע איז אפהענגיג די עקאנאמישע צוקונפט פון אונזער פראווינץ.

ציטען בייטען זיך

ניטא קיין זאך וואס זאל זיין אייביג, אפילו פאר זאכען אין וועל־כע מענשען גלויבען. עס איז אין גאנצען א צעהנדליג יאהר זיי אין די פאראייניגטע שטאטען האט מען שטארק פארפאלגט יעדען, וואס האט געוואגט צו פרעדיגען געבורט־קאנטראל. מען האט אפילו פארשיקט פאר דעם אין געפענגניש. דאס וואס איז אבער אמאל געזיצען טריף, איז היינט שוין כשר, און נאכמער מען רעדט שוין אפען וועגען דעם.

די „שיקאגא ווימענס אייד סאסייטי" האט היינטיגע זאך געהאט א געבורט־קאנטראל קאנפערענץ, און גאנץ בכבודע פערזאנען זענען אפען ארויסגעטראטען פאר דעם. פארדאמענדיג די אלע, וועלכע זענען גע־גען דער באוועגונג.

פראפעסאר טשארלס מענינג טשיילד פון די „שיקאגא יוניווער סיטי" האט גערעדט וועגען געבורט קאנטראל פון ביאלאגישען שטאנד־פונקט, און ער האט אנגעוויזען דאס די נאטור האט זיך באוואהרט פאר געבורט קאנטראל ביי די חיות און עופות באשטימענדיג פאר זיי בלויז גע־וויסע צייטען צו „קינדלען", און די מייסטע מינים אינזעקטען האבען בלויז איין סיזאן אין זייער לעבען צו פרובפערען זיך. ביי די מענשען האט די נאטור איבערגעלאזען פאר זייער אייגענע איינטעליגענץ צו זאר־גען זיך געגען א צרה־רויסע פארמעהרונג וואס איז געגען די אלגעמיינע אדרענונג פון דער נאטור און געגען דעם סאציאלען און עקאנאמישען וואלשטאנד פון דער מענשליכער משפחה.

פראפעסאר טהאמאס ד. עליאט פון די „נארטה וועסטערן יוניווער־סיטי" האט אפאזיציע פון געבורט קאנטראל אלס באגריי־דעט איך אימוזיסענהייט און פאנאטיזם. געבורט קאנטראל האט דיעזע־געלעהרטער געזאגט, ווערט אין אמת'ן דיקטירט פון די מאראלישע געזע־צען. די געבורט פון א קינד וואס קומט פון דעם פריען זוילען פון די עלטערען, איז ניט אן ערך מאראלישער אין עטישער זיי די געבורט דורך א בלינדען צופאל.

דר. עלעאנאר ראולענד גרעמבריד האט געדעדט וועגען געבורט קאנטראל פון עקאנאמישען שטאנדפונקט. זי האט געשילדערט א מרי ערינג בילד פון גרויסע אמיליעס מיט קליינע פארדיענסטען וואס מאר־אונמעגליך פאר די קינדער צו באקומען א געהעריגע ערציהונג אין פיעלע וואקסען צוליעב דעם אויס פארדארבענע אדער סתם אונפעהיגע מענשען.

אזוי ביימען זיך צייטען.

אלטע קונסט־טעמפלען פון אייראפא האלטען ביים איינפאלען

פאקטען וועגען היסטאריש קונסט־געבידעס וועלכע ברעקלען זיך ביס־לעכווייז ביז זיי וועלען איינגאנצען צו־אמענברעכען.

די ליעבהאבער פון קונסט־טעמפלען איבער דער גאנצער וועלט זענען לעצטענס זעהר שטארק באזארגט צוליעב דער גע־פאהר אין וועלכער די נדעסטע וואונדער פון אייראפארמאיעסטעטישע קאטעדראל־לען, היסטאדישע פאלאצען און די שעהנס־טע קונסט־ווערק פון ארכיטעקטור, — גע־פינען זיך איצט, אלס א רעזולטאט פון זייער טיעפען עלטער. פון פיעלע אייראפ־פעאישע לענדער קומען יעדען טאג אן באריכטען וועלכע דערצעהלען וועגען אנ־דערע פאלאצען און קונסט טעמפלען וואס זיינען אזוי אויסגעבייגען, אז מען האט מורא דאס זיי זאלען אין א געוויסען טאג ניט צוזאמענברעכען, און טויטען די פאר־ביינעהער, וואס וועלען ניט האבען די סינדעדסטע אהנונג וועגען דער אנקומענ־דער קאטאסטראפע.

אין דעם „זונטאג אינקווייערער" ווערען געבראכט זעהר אינטערעסאנטע פאקטען וועגען דעם. עס ווערט דאר־דערצעהלט אז דיעזע טייערע קונסט־טעמפלען און קאטעדראלען זענען הויפט־זעכליך אין געפאהר איינצופאלען ניט דערפאר ווייל זיי זענען אין פארלויף פון דער לעצטער מלחמה געשעדיגט געווארען, נאר דערפאר ווייל מען האט אויף זיי אויפגעפאסט אין פארלויף פון די יאהרען וואס די מלחמה איז אנגעגאנגען.

פון דייטשלאנד, צום ביישפיעל, מעלדעט מען אז דער וועלט־באר'המטער מאטעדראל אין מעץ, ווערט יעדעל טאג, וואס אמאל מעהר איינגעבויגען, אזוי אז די לעבענס פון די וואס געהען דארט פארביי זיינען שטענדיג אין געפאהר. די איינוואוינער פון קעלן האבען זיך געווענ־דעט מיט אן אפיעל צו דער דייטשער רע־גיערונג אז זי זאל דיעזען קונסט אויצ־ראטעזיען, אבער די גרעסטע ארכיטעקטען זיינען מיט דער מיינונג, אז אפילו ווען מען וועט דעם קאטעדראל איבערבויען, וועט ער סוף כל סוף מיזען פאלען.

דיעזער קאטעדראל איז אין דעם זעכ־צעהנטען יאהרהונדערט געבויט געווארען פון פיעל שוואכערע ציעגל ווי די וועלכע מען האט געברויכט אין דעם דרייצעהנטען יאהרהונדערט און דער טורעם האט דאר־בער זיך אויסגעבויגען, מיטשלעפענדיג מיט זיך די איבעריגע טייילען פון דער גע־ביידע, פון וועלכער עס פאלען יעדען טאג אלץ מעהר צינעל.

אין דערזעלבער צייט קומט אויך די נייעס פון מינכען אז דער „מיינצער קאר־טעדראל", וועלכער איז 900 יאהר אלט, און האט שוין דורכגעמאכט פיעלע שטור־מען און שרפות, וואס האבען איהם ניט געקאנט שעדיגען, הויבט אן צו זינקען און עס פאלען פון איהם פשוט שטיקער יעדען טאג. דער פונדאמענט איז לענ־טעגס געווארען אזוי צופוילט, אז איבערשי־נירען וואונדערען זיך ווי אזוי דיעזע גע־ביידע קען זיך נאך האלטען. די איטאליע־נישע רעגיערונג אונטערזוכט איצט אויך דעם צושטאנד פון דעם „פיזא טורעם", וועלכער ווערט וואס אמאל איינגעבויגע־נער, און דאס גאנצע איטאליענישע פאלק לענט אין שטענדיגער מורא אז דער קונסט אוצר פון דעם 14־טען יאהר הונ־דערט זאל ניט פאלען און אויף אייביג אפגעווישט ווערען פון דער ערד.

דער קאטעדראל „סענט אזיזיס", וועלכער איז די שעהנסטע מירבע אין לע־נינגראד, איז אויך אין גרויס געפאהר אויפ־צופאלען. דיעזע נעבייד־ „האט געקאסט דער צארישער רעגיערונג 15 מיליאן ראב־לאר אויפצובויען, און איצט ווערט זי וואס א טאג אלץ שוואכער און שוואכער, אזוי אז זי קען יעדע מינוט צוזאמענקראכען, אין פרידענס־צייט האבען נאך אינזשענע־רען און ארכיטעקטען געארבייט צו פאר־עסטיגען איהר פונדאמענט. אבער זינט די באלשעוויסטישע רעוואלוציע האט אויסגעבראכען, איז דיעזער קאטעדראל פארנאכלעסיגט געווארען אזוי, אז זיין צוזאמענברוך איז א פראגע פון טעג.

אין עמיס, פראנקרייך, געפינט זיך די „נאטר־דאם" קירכע וואס איז פאר־רעכענט צווישען די עלטסטע און גרעס־טע קונסט־טעמפלען. אין דער וועלט. דאהר איין, יאהר אויס זיינען מיליאנען טענשען עולה רגל צו דיעזער קירכע כדי צו זעהען־גע־זייערע בליקען מיט די קונסטפאלע באפר־וצונגען און טורעמס מיט וועלכע זי איז ארומגערינגעלט. לעצטענס אבער האט מען אנגעהויבען באמערקען ווי עס פאלען שטיקער פון דיעזער קירכעס ווענט, און ווען די אינזשענירען זענען גערופען גע־ווארען צו באטראכטען איהר צושטאנד, האבען זיי ערקלערט אז דיעזע וואונדער־באר־ע קונסט־ווערק שטארבט א נאטירלי־כען טויט, און אז קיין מאכט אין דער וועלט קען איהר ניט אויסהיטען פון איינ־פאלען.

אט אזוי זענען די ליעבהאבער פון קונסט און ארכיטעקטורע מייסטער־ווערק איבער דער גאנצער וועלט פאר־זארגט צוליעב דער געפאהר אין וועלכער די עלטסטע קונסט טעמפלען און קא־טעדראלען פון אייראפא געפינען זיך איצט.

אייניגע סמנים פון הארץ פעהלער

פון דר. מ. סניידער

קורצער אטעם

קורצער אטעם איז א סמן פון א קראנק־הארץ, ספעציעל דאן ווען דאס ווערט באגלייטט מיט טויגעדיג די וועלכע ארבייט וועלכע איז פריהער געטאן גע־ווארען מיט באהוועמליכקייט, און יעצט שווער אויפטאן אין א סמן אז דער פערזאן הערט שטופע פון הארץ קראנקהייט, און אזוי וואס ער דארף טאן, איז וועניגער ארבייט און מעהרער רוה, אויב אבער ער טוט עס ניט, נעהט ער ארויס אין דער צווייטער שטופע פון דער קראנקהייט.

אין דער צווייטער שטופע פון הארץ קראנקהייט קריגט מען א קורצען אטעם, אפילו ווען מען טוט וועניגער זיי דינ־זוהתליכע ארבייט, און אויסער דעם ווערען געשוואלען אין אוועגס די קנעבלען אבער איבער נאכט געהט עס איבער. אין אזא פאל איז דער קראנקער אויך גע־ביינט צו לאזען וואסער ביינאכט.

אין אזא פאל מוז מען זיך ניט אויס־רוהען, אז דאס הארץ זאל צוריקקומען צום נארמאלען צושטאנד. און דאן קען עס ווידער ארבייטען. מיט מעהר אדער וועג־ניגער באקוועמליכקייטען מוזען דיעזע מענשען נאר ארבייטען אזוי פיעל אז זיי זאלען ניט קומען צו קיין קורצען אטעם. אויב זיי טוען דאס ניט, טרעטען זיי אריין אין דער דריטער שטופע פון דער קראנק־הייט.

די דריטע שטופע פון הארץ־קראנק־הייט איז צו באמערקען ווען די ליידענדע פערזאן קען ניט אטעמען אפילו אונטער די רייכסטע באדינגונגען, און ליינענדיג אין בעט האט מען געשוואלענע פיס וועל־כעס פארשווינדעט ניט מיט דער רוה.

אין דיעזער שטופע איז דאס הארץ אזוי שוואך דאס נאר שטרענגע מעדיצי־נישע מיטלען הענען קרעפטיגען דאס הארץ, און אויב די פערזאן רוהט גענוג ווערען.

אין אייניגע פאלען איז דאס אטע־מען שווער הויפטזעכליך ביינאכט, און אפטמאל דערגרייכט עס אזוי וויים אז עס ווערט איהם אזש. דאס איז אויך א סמן פון הארץ פעהלער איבערהויפט פאר אזעלכע וועלכע האבען קיינמאל ניט גע־ליטען אויף אסטמא.

געשווירען

עס זענען אויך פאראן אנדערע סמנים פון הארץ־פעהלער. אזוי צום ביי־שפיעל געשווירען פון די פיס. די ראזיגע קראנקהייט באמערקט זיך קודם כל ווען די פערזאן באמערקט, אז די שיך זענען געווארען ענג אויף די פיס, דעם אוועגס שפעטער הויבט ער אן צו ליידען פון גע־שוואלענע פיס און נאכדעם עגגסיזט פון די שיך דעם נאנצען טאג, אזוי אז די מאס שיך וואס ער האט יאהרען לאנג געטראגען באקוועמליך ווערט פאר איהם צו קליין, און ער מוז האבען א גרעסערע כאס דער דאזיגער געשווייר רוקט זיך ביסקאבאוויי ארויף העבער, אויב קיין מיטלען ווערען אין צייט ניט אנגענומען.

געשוואלענע פיס און אין פאר זיך, זענען ניט קיין סמן פון הארץ קראנק־הייט. זיי קענען זיין אן אורזאך פון אנדערע קראנקהייטען אין מענשליכען קערפער. דער פאקט אבער איז אז אויב די געשוואלענע פיס זענען א רעזולטאט פון א קראנק־הארץ האבען זיי א טויט־בלאסען פאליר, בעת אין אנדערע פאלען איז דער פאליר ברוינליך אדער אנדערש.

אן אנגעשוואלענער לעבער

אנדערע סמנים פון הארץ־קראנק־הייט זענען א דריקונג און שמערצען אין דער רעכטער זייט, אויבען פון מאגען, וואס דאס איז אין דער אמת'ן א געשוואל־ענער לעבער. עס זענען פאראן פאר־שיעדענע גושווייז ווי אזוי די דאזיגע זיין אן אורזאך פון פיעל אנדערע לעבער קראנקהייטען.

בודאפעסטער בריעף

(אראזעצונג פון פיידזש 5)

און אזא רעגיערונג איז א מיטגליער פון פעלקער־בונד! און מיט אזא רע־גיערונג פארשהרען צווייפלזיגסטע פעלקע־רעכטע זיין פון הארץ־קראנקהייט, און אזוי וועט אריין אין לייך! און אזא רעגיע־רונג זאל קריגען א מיליאן־קרעדיט פון הויז ראטשילד אין לאנדאן!

(איטא).

שיקט געלט צו אייערע קרובים אין אייראפא

דורך דער

קענעדיען פאסיפיק עקספרעס קאמפאני

לויט די פאלגענדע טאסטען:

	פריידען	ליטע	רומעניע	רוסלאנד
פון $5 ביז $30	.80	.85	.75	1.00
„ $35.00	.90	.95	.86	1.05
„ $40.00	1.01	1.00	1.00	1.20
„ $45.00	1.13	1.13	1.13	1.35
„ $50.00	1.24	1.25	1.25	1.50
„ $55.00	1.37	1.38	1.38	1.65
„ $60.00	1.46	1.50	1.50	1.80
„ $65.00	1.58	1.63	1.63	1.95
„ $70.00	1.69	1.75	1.75	2.10
„ $75.00	1.80	1.88	1.88	2.25
„ $80.00	1.91	2.00	2.00	2.40
„ $85.00	2.03	2.13	2.13	2.55
„ $90.00	2.14	2.25	2.25	2.70
„ $95.00	2.25	2.38	2.38	2.85
„ $100.00	2.38	2.50	2.50	3.00

אן אונטערגעשריבענער רעפוט פון די פערזאן פאר וועמען איהר שיקט דאס געלט, וועט אייך איבערצייגען אז דאס געלט איז פינקטליך אויסגעצאהלט. ווען איהר פארטרויט אייער געלט צו דער קענעדיען פאסיפיק עקספרעס קאמפאניע, איז עס זיכער.

קענעדיען פאסיפיק עקספרעס קאמפאני

כ. פ. אר. בילדינג, 3 קינג סט. איסט, טאראנטא

יעדער ס. פ. ר. סטיישאן אזוי גוט ווי אין אנדערע פלעצער וואו אונ־זערע אגענטען געפינען זיך.

קייבעל מאני אדרעסס נאר רוסלאנד $2.50, אין אנדערע פלעצער $2.00.

צו דער קוויבעקער שול־פראגע

פון א. ריינווין

די שול־פראגע פון דער פראווינץ קוויבעק וועט אין די קומענדע עטליכע חדשים פארהאנדעלט ווערען פונ'ם „פריווי קאנסיל" אין לאנדאן, און מיר פארעפענטליכען דא א קאפיטעל פונ'ם צווייטען באנד דער איד אין קאנאדע", וועלכער וועט אין ניכען ערשיינען פון דרוק, וואס פירט צו די דאזיגע וויכטיגע פראגע ביז איר לעצטער אנטוויקלונג. אינ'ם עלפטען קאפיטעל „די שול־פראגע אין דער פראווינץ קוויבעק", פונ'ם ערשטען באנד, ווערט די פראגע צוגעפירט ביז דעם צוזאמענ־שטויס, וואס איז פארגעקומען אדום יאר 1923, און אין די ווייטערדיגע שורות ווערט איבערגעגעבען וואס עס האט ווייטער פאסירט.

רעד. —

דער שול־אקט פון 1903 האט ערקלערט, אז פערזאנען פון אידישען גלויבען דארפען פאר שול־צוועקען באהאנדעלט ווערען ווי די פראטעסטאנטען, זיין אונטערוואר־פען די זעלבע רעגולאציעס, אין אויך געגרסען פון די זעלבע פריווילעגיעס, אבער אין יאר 1922 האט די מאנטרעאלער פראטעסטאנטישע שול־באארד ארייגגעטראגען אין דער לעגיסלאטור א געזעץ־פראיעקט, וועלכער האט פארלאנגט, אז דער אקט פון יאר 1903 זאל צוריקגערופען ווערען, און די אידען זאלען ווידער צוגעלעבט ווערען צום נייטראלען פאנעל, וואוהין זיי זאלען אויך צאלען זייערע שול־שטייערען, און אז די אידישע קינדער וועלכע באזוכען די פראטעסטאנטישע שולען זאלען צאלען א עכציג־דאלארדיגען „פער קעפיטא" אלס שכר־לימוד.

דער דאזיגער געזעץ־פראיעקט איז אבער ניט פארגעבראכט גע־ווארען פאר דער לעגיסלאטור, נאר מען האט איהם באהאנדעלט פארן באטרעפענדען קאמיטעט, און דער רעזולטאט פון יענע פאר־האנדלונגען איז געווען, אז מען האט זיך דערווייל לויטן פארשלאג פון דער רעגיערונג געאייניגט אויף דעם, אז דער שול אקט פון 1903 זאל נאך בלייבען אין קראפט, אז דער אידישער שול־שטייער זאל אפגעגעבען ווערען דעם פראטעסטאנטישען שול־קאמיטעט, און אז ביים ניי־נייטראלען פאנעל זאל מען צו צאלען דעם אונטערשייד, אזוי אז עס זאל אויסמאכען דעם נויטיגען „פער קאפיטא", און אז דער ליינענאנט גאווערנאר פון דער פראווינץ צוזאמען מיט'ן „קאונסיל", זאל דעם ערשטען יולי, 1924, אדער נאכדעם קענען צוריקרופען גע־מיסע ארטיקלען פונ'ם שול־געזעץ, וואס דאס קען אויך מיינען די אפשאפונג פונ'ם נאנצען אקט. די פראגע איז אלזא ניט געלעזט געווארען, נאר איז אפגעלעגט געווארען אין דערווייל האבען די אידען גערארפט זוכען אן ענטפער צום דאזיגען פראבלעם.

וואס זאל זיין דער ענטפער אויפ'ן שול־פראבלעם? איז גע־וועזען די גרויסע פראגע, און די מאנטרעאלער אידען האבען אויף דעם נעגעבען צוויי ענטפערס. א טייל פון די מאנטרעאלער אידען, די אזויגערופענע רייכע און רעפארם־אידען זענען געווען פאר דעם, אז מען זאל זעהן אנצוהאלטען דעם שול־אקט פון 1903, נאר מיט געוויסע אויסבעסערונגען, פארקערט ווידער די אידישע דע־מאקראטען, די בורגערליכע ווי די ארבייטער־רעלעמענטען האבען אלס ענטפער ארויסגעשטעלט דעם אלגעמיינען באשלוס, וואס איז פארגעקומען אדום יאר 1923, און אין די ווייטערדיגע שורות ווערט איבערגעגעבען וואס עס האט ווייטער פאסירט.

דער שול־אקט פון 1903 האט ערקלערט, אז פערזאנען פון אידישען גלויבען דארפען פאר שול־צוועקען באהאנדעלט ווערען ווי די פראטעסטאנטען, זיין אונטערוואר־פען די זעלבע רעגולאציעס, און אויך געגרסען פון די זעלבע פריווילעגיעס, אבער אין יאר 1922 האט די מאנטרעאלער פראטעסטאנטישע שול־באארד ארייגגעטראגען אין דער לעגיסלאטור א געזעץ־פראיעקט, וועלכער האט פארלאנגט, אז דער אקט פון יאר 1903 זאל צוריקגערופען ווערען, און די אידען זאלען ווידער צוגעלעבט ווערען צום נייטראלען פאנעל, וואוהין זיי זאלען אויך צאלען זייערע שול־שטייערען, און אז די אידישע קינדער וועלכע באזוכען די פראטעסטאנטישע שולען זאלען צאלען א עכציג־דאלארדיגען „פער קעפיטא" אלס שכר־לימוד.

דער דאזיגער געזעץ־פראיעקט איז אבער ניט פארגעבראכט גע־ווארען פאר דער לעגיסלאטור, נאר מען האט איהם באהאנדעלט פארן באטרעפענדען קאמיטעט, און דער רעזולטאט פון יענע פאר־האנדלונגען איז געווען, אז מען האט זיך דערווייל לויטן פארשלאג פון דער רעגיערונג געאייניגט אויף דעם, אז דער שול אקט פון 1903 זאל נאך בלייבען אין קראפט, אז דער אידישער שול־שטייער זאל אפגעגעבען ווערען דעם פראטעסטאנטישען שול־קאמיטעט, און אז ביים ניי־נייטראלען פאנעל זאל מען צו צאלען דעם אונטערשייד, אזוי אז עס זאל אויסמאכען דעם נויטיגען „פער קאפיטא", און אז דער ליינענאנט גאווערנאר פון דער פראווינץ צוזאמען מיט'ן „קאונסיל", זאל דעם ערשטען יולי, 1924, אדער נאכדעם קענען צוריקרופען גע־מיסע ארטיקלען פונ'ם שול־געזעץ, וואס דאס קען אויך מיינען די אפשאפונג פונ'ם נאנצען אקט. די פראגע איז אלזא ניט געלעזט געווארען, נאר איז אפגעלעגט געווארען אין דערווייל האבען די אידען געדארפט זוכען אן ענטפער צום דאזיגען פראבלעם.

וואס זאל זיין דער ענטפער אויפ'ן שול־פראבלעם? איז גע־וועזען די גרויסע פראגע, און די מאנטרעאלער אידען האבען אויף דעם געגעבען צוויי ענטפערס. א טייל פון די מאנטרעאלער אידען, די אזויגערופענע רייכע און רעפארם־אידען זענען געווען פאר דעם, אז מען זאל זעהן אנצוהאלטען דעם שול־אקט פון 1903, נאר מיט געוויסע אויסבעסערונגען, פארקערט ווידער אידישע דע־מאקראטען, די בורגערליכע ווי די ארבייטער־רעלעמענטען האבען אלס ענטפער ארויסגעשטעלט דעם אלגע־מיינען באשלוס, וואס איז פארגעקומען פאר א באזונדערען אידישען שול־סיסטעם.

א יאר שפעטער, אין 1923, האבען די פראטעסטאנטען ווידער ארייגגעטראגען אין דער לעגיסלאטור א געזעץ־פראיעקט, וואס האט אויסדרוקליך פארלאנגט, אז מען זאל צוריקרופען דעם 1903 אקט, אין איינשליסען די אידען אין דעם נייטראלען שול־פאנעל, אבער איז ווי די רעגיערונג האט געהאט רעקאמענדירט, אז דער אקט פון יאר 1903 זאל צוריקגערופען ווערען, אז די אידען זאלען ווידער צוגעלעבט ווערען צום נייטראלען פאנעל, וואוהין זיי זאלען אויך צאלען זייערע שול־שטייערען, און אז די אידישע קינדער וועלכע באזוכען די פראטעסטאנטישע שולען זאלען צאלען א עכציג־דאלארדיגען „פער קעפיטא" אלס שכר־לימוד.

דער דאזיגער געזעץ־פראיעקט איז אבער ניט פארגעבראכט גע־ווארען פאר דער לעגיסלאטור, נאר מען האט איהם באהאנדעלט פארן באטרעפענדען קאמיטעט, און דער רעזולטאט פון יענע פאר־האנדלונגען איז געווען, אז מען האט זיך דערווייל לויטן פארשלאג פון דער רעגיערונג געאייניגט אויף דעם, אז דער שול אקט פון 1903 זאל נאך בלייבען אין קראפט, אז דער אידישער שול־שטייער זאל אפגעגעבען ווערען דעם פראטעסטאנטישען שול־קאמיטעט, און אז ביים ניי־נייטראלען פאנעל זאל מען צו צאלען דעם אונטערשייד, אזוי אז עס זאל אויסמאכען דעם נויטיגען „פער קאפיטא", און אז דער ליינענאנט גאווערנאר פון דער פראווינץ צוזאמען מיט'ן „קאונסיל", זאל דעם ערשטען יולי, 1924, אדער נאכדעם קענען צוריקרופען גע־מיסע ארטיקלען פונ'ם שול־געזעץ, וואס דאס קען אויך מיינען די אפשאפונג פונ'ם נאנצען אקט. די פראגע איז אלזא ניט געלעזט געווארען, נאר איז אפגעלעגט געווארען אין דערווייל האבען די אידען געדארפט זוכען אן ענטפער צום דאזיגען פראבלעם.

וואס זאל זיין דער ענטפער אויפ'ן שול־פראבלעם? איז גע־וועזען די גרויסע פראגע, און די מאנטרעאלער אידען האבען אויף דעם געגעבען צוויי ענטפערס. א טייל פון די מאנטרעאלער אידען, די אזויגערופענע רייכע און רעפארם־אידען זענען געווען פאר דעם, אז מען זאל זעהן אנצוהאלטען דעם שול־אקט פון 1903, נאר מיט געוויסע אויסבעסערונגען, פארקערט ווידער די אידישע דע־מאקראטען, די בורגערליכע ווי די ארבייטער־רעלעמענטען האבען אלס ענטפער ארויסגעשטעלט דעם אלגע־מיינען באשלוס, וואס איז פארגעקומען פאר א באזונדערען אידישען שול־סיסטעם.

א יאר שפעטער, אין 1923, האבען די פראטעסטאנטען ווידער ארייגגעטראגען אין דער לעגיסלאטור א געזעץ־פראיעקט, וואס האט אויסדרוקליך פארלאנגט, אז מען זאל צוריקרופען דעם 1903 אקט, אין איינשליסען די אידען אין דעם נייטראלען שול־פאנעל, אבער איז ווי די רעגיערונג האט געהאלטן שטאנד, אז דער אקט פון יאר 1903 זאל צוריקגערופען ווערען, אז די אידען זאלען ווידער צוגעלעבט ווערען צום נייטראלען פאנעל, וואוהין זיי זאלען אויך צאלען זייערע שול־שטייערען, און אז די אידישע קינדער וועלכע באזוכען די פראטעסטאנטישע שולען זאלען צאלען א עכציג־דאלארדיגען „פער קעפיטא" אלס שכר־לימוד.

דער דאזיגער געזעץ־פראיעקט איז אבער ניט פארגעבראכט גע־ווארען פאר דער לעגיסלאטור, נאר מען האט איהם באהאנדעלט פארן באטרעפענדען קאמיטעט, און דער רעזולטאט פון יענע פאר־האנדלונגען איז געווען, אז מען האט זיך דערווייל לויטן פארשלאג פון דער רעגיערונג געאייניגט אויף דעם, אז דער שול אקט פון 1903 זאל נאך בלייבען אין קראפט, אז דער אידישער שול־שטייער זאל אפגעגעבען ווערען דעם פראטעסטאנטישען שול־קאמיטעט, און אז ביים ניי־נייטראלען פאנעל זאל מען צו צאלען דעם אונטערשייד, אזוי אז עס זאל אויסמאכען דעם נויטיגען „פער קאפיטא", און אז דער ליינענאנט גאווערנאר פון דער פראווינץ צוזאמען מיט'ן „קאונסיל", זאל דעם ערשטען יולי, 1924, אדער נאכדעם קענען צוריקרופען גע־מיסע ארטיקלען פונ'ם שול־געזעץ, וואס דאס קען אויך מיינען די אפשאפונג פונ'ם נאנצען אקט. די פראגע איז אלזא ניט געלעזט געווארען, נאר איז אפגעלעגט געווארען אין דערווייל האבען די אידען געדארפט זוכען אן ענטפער צום דאזיגען פראבלעם.

וואס זאל זיין דער ענטפער אויפ'ן שול־פראבלעם? איז גע־וועזען די גרויסע פראגע, און די מאנטרעאלער אידען האבען אויף דעם געגעבען צוויי ענטפערס. א טייל פון די מאנטרעאלער אידען, די אזויגערופענע רייכע און רעפארם־אידען זענען געווען פאר דעם, אז מען זאל זעהן אנצוהאלטען דעם שול־אקט פון 1903, נאר מיט געוויסע אויסבעסערונגען, פארקערט ווידער די אידישע דע־מאקראטען, די בורגערליכע ווי די ארבייטער־רעלעמענטען האבען אלס ענטפער ארויסגעשטעלט דעם אלגע־מיינען באשלוס, וואס איז פארגעקומען פאר א באזונדערען אידישען שול־סיסטעם.

א יאר שפעטער, אין 1923, האבען די פראטעסטאנטען ווידער ארייגגעטראגען אין דער לעגיסלאטור א געזעץ־פראיעקט, וואס האט אויסדרוקליך פארלאנגט, אז מען זאל צוריקרופען דעם 1903 אקט, אין איינשליסען די אידען אין דעם נייטראלען שול־פאנעל, אבער איז ווי די רעגיערונג האט געהאלטן שטאנד, אז דער אקט פון יאר 1903 זאל צוריקגערופען ווערען, אז די אידען זאלען ווידער צוגעלעבט ווערען צום נייטראלען פאנעל, וואוהין זיי זאלען אויך צאלען זייערע שול־שטייערען, און אז די אידישע קינדער וועלכע באזוכען די פראטעסטאנטישע שולען זאלען צאלען א עכציג־דאלארדיגען „פער קעפיטא" אלס שכר־לימוד.

דער דאזיגער געזעץ־פראיעקט איז אבער ניט פארגעבראכט גע־ווארען פאר דער לעגיסלאטור, נאר מען האט איהם באהאנדעלט פארן באטרעפענדען קאמיטעט, און דער רעזולטאט פון יענע פאר־האנדלונגען איז געווען, אז מען האט זיך דערווייל לויטן פארשלאג פון דער רעגיערונג געאייניגט אויף דעם, אז דער שול אקט פון 1903 זאל נאך בלייבען אין קראפט, אז דער אידישער שול־שטייער זאל אפגעגעבען ווערען דעם פראטעסטאנטישען שול־קאמיטעט, און אז ביים ניי־נייטראלען פאנעל זאל מען צו צאלען דעם אונטערשייד, אזוי אז עס זאל אויסמאכען דעם נויטיגען „פער קאפיטא", און אז דער ליינענאנט גאווערנאר פון דער פראווינץ צוזאמען מיט'ן „קאונסיל", זאל דעם ערשטען יולי, 1924, אדער נאכדעם קענען צוריקרופען גע־מיסע ארטיקלען פונ'ם שול־געזעץ, וואס דאס קען אויך מיינען די אפשאפונג פונ'ם נאנצען אקט. די פראגע איז אלזא ניט געלעזט געווארען, נאר איז אפגעלעגט געווארען אין דערווייל האבען די אידען געדארפט זוכען אן ענטפער צום דאזיגען פראבלעם.

וואס זאל זיין דער ענטפער אויפ'ן שול־פראבלעם? איז גע־וועזען די גרויסע פראגע, און די מאנטרעאלער אידען האבען אויף דעם געגעבען צוויי ענטפערס. א טייל פון די מאנטרעאלער אידען, די אזויגערופענע רייכע און רעפארם־אידען זענען געווען פאר דעם, אז מען זאל זעהן אנצוהאלטען דעם שול־אק